

Τ Μ Η Μ Α Γ'.

Π Ε Ρ Ι Τ Η Σ Α Ρ Ε Τ Η Σ .

Κ Ε Φ Α Λ Α Ι Ο Ν Α'.

Περὶ τῆς Ἀρετῆς ὅτι γίγνεται.

Ο πρώτος τῆς Παλαιῶν, ὅτι μᾶς ἐχορήγησε μίαν ἐπιτελήν πραγματείαν περὶ τῆς ἀρετῆς, εἶναι ὁ Ἀριστοτέλης. Οὗτος θέτει τὴν καθέδραν πον εἰς μίαν μεσότητά ἐκκλίνουσαν ἐκατέρωθεν τὰ ἄκρα, εἴτ' ἐν τῆς ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως, καὶ τῆς διαίρεσεν εἰς ἡθικὰς, καὶ θεωρητικὰς.

Εἰς τὴν τάξιν τῆς πρώτων ἀπαριθμεῖ εἴκοσι εἰσὶ δὲ Ἀ' ἡ ἀνδρεία, ἕξις καθ' ἡν ὁ ἀνὴρ πᾶσι τὰ τῆς κινδυνῆς καὶ ὑποφέρει ἡλικίως τὰ ἐν τῇ βίῳ δεινὰ ἄκρα δὲ ταύτης, ὡς μὲν πρὸς τοὺς κινδυνῆς, θρασύτης καὶ δειλίας ὡς δὲ πρὸς τὰ δεινὰ, ἀναιδησία, (ἢ ὅποια εἶναι ἑλαττωμένον ἐλάττωμα τῆς φύσεως, ὡσαύτως κακία), καὶ μαλακία, εἴτ' ἐν χαυνότητι.

Β'. Ἡ σωφροσύνη, ἕξις, καθ' ἡν ὁ ἀνὴρ πᾶσι ἀπέχεσθαι τῆς ἡδονῶν, ἢ ἀπολαμβάνει μόνον, ὅσας ἐπιφέρει ὁ ὀρθὸς λόγος ἄκρα δὲ ταύτης ἀκολασία, καὶ ἢ μικρῶν πρὸς τὴν ῥηθεῖσα ἀναιδησία, ἢ ἡλιθιότης.

Γ'. Ἡ ἐλευθεριότης, καθ' ἡν ὁ ἀνὴρ πᾶσι δωρεῖται τοῖς ἄλλοις ἐκ τῆς οἰκείων εὐκόλως, καὶ κατὰ τὸ δέον ἄκρα δὲ ταύτης φιλαργυρία (φειδωλία) καὶ ἀσωτία.

Δ'. Ἡ μεγαλοπρέπεια, καθ' ἡν ὁ ἀνὴρ πᾶσι δαπανᾷ (ἐξοδεύει) πολλά μὲν καὶ μεγάλα, ὅτι ὅμως

3^ο Μέρος Β'. Τμήμ. Γ'. Ἀρεταί.

δεῖ, καὶ ὡς δεῖ· ἄκρα δὲ ταύτης ἀσωτία, μᾶλλον δὲ βαναυσία, καὶ μικροπρέπεια, ἢ ρυπαρεία.

Ε'. Ἡ μεγαλοφυχία, καθ' ἡν ἀσπάζει τὰ ὑπολαύση τιμὰς μεγάλας, οἷον ἀξίας καὶ δυνατείας, καὶ πλῆθη, μετρίως ὅμως καὶ ὡς προσήκει· ἄκρα δὲ ταύτης ὑπερηφανία, καθ' ἡν ζητεῖ μεγάλας τιμὰς μὴ ἀνηκέσας αὐτῷ· καὶ χαυνότης ἢ νωθρότης, καθ' ἡν ὑποποιεῖται καὶ τὰς ἀνηκέσας αὐτῷ.

ς'. Ἡ μετριοτής, καθ' ἡν θέλει τις τὰ ὑπολαύση καὶ μικρὰς τιμὰς, δηλαδὴ τὰς πρεπέσας ἑαυτῷ κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον· ἄκρα δὲ ταύτης ἀλαζονεία, καὶ χαμέρπεια, ἢ εὐτέλεια.

ζ'. Ἡ παρότης, καθ' ἡν κρατεῖ τὴν ὀργὴν, τῆς ἐξουσίας τὸν θυμὸν ἐντὸς τῆς δεόντων ὁρίων, εἰς ἔξοπον ὥστε κινεῖται ὑπὸ τῆς πάθους ὡς, καὶ ὅτε, καὶ ὅσον, καὶ ἐφ' οἷς δεῖ ὀργίζεσθαι· ἄκρα δὲ ταύτης ὀργιλότης καὶ ἀοργησία, μᾶλλον δὲ ἠλιθιότης, ἢ ἀναιδυσία.

η'. Ἡ ἀλήθεια, καθ' ἡν λέγει ὡς ἑαυτῷ οὔτε μείζω οὔτε ἐλάσσονα ὧν ἔχει, ἀλλὰ τὰ προσέντα τῶν αὐτῷ· ἄκρα δὲ ταύτης ἀλαζονεία, καθ' ἡν προσποιεῖται μείζω τῶν ὑπαρχόντων· καὶ εἰρωνεία, καθ' ἡν προσποιεῖται καὶ ὧν ἔχει ἐλάττωνα.

θ'. Ἡ φιλία, καθ' ἡν τις ψέγει, ἢ ἐπαινεῖ τὰ τῶν ἄλλων ἐν ταῖς πρὸς ἀλλήλους κοινωνίαις ὅσον, καὶ ἐφ' οἷς, καὶ ὡς δεῖ· ἄκρα δὲ καὶ ταύτης ἀρέσκεια, εἴτ' ἐν κολακείᾳ, καθ' ἡν ἐπαινεῖ πάντα ὕνεκα τῆς ἑαυτῷ ὠφελείας· καὶ δυσκολία, ἢ δύσσει, καθ' ἡν ψέγει καὶ ἐπιτιμᾷ πάντα.

ι'. Ἡ δόξαπελία, καθ' ἡν λόγοις μᾶλλον χάριτος καὶ παιδείας δόξημόνως καὶ ἀλύπως σκόπτων, προξενεῖ ἠδονὴν εἰς τὰς συνομιλῶντας· ἄκρα δὲ ταύτης βωμολοχία, καὶ σκληρότης, ἢ ἀγριότης.

ΙΑ'. Ἡ δικαιοσύνη, καθ' ἡν ὑποδίδει ἐκάσῳ τὸ ὀφειλόμενον, καὶ κατ' ἀξίαν· ἄκρα δὲ ταύτης ἀρπαγή τῶν ἀλλοτρίων, καὶ ἀμέλεια τῶν οἰκείων.

Εἰς δὲ τὴν τάξιν τῶν δευτέρων, τὰς ὁποίας καὶ δια-
νοητικὰς ὀνομάζει, ἀπειρθεῖ τέσσαρας· εἰσὶ δέ·

Α'. Ὁ νῆς, πᾶν ἔστιν ἡ γνώσις, καθ' ἣν γινώσκει
ἐπιίμως τὰς ἀμέσους ἀρχὰς τῶν πραγμάτων.

Β'. Ἡ ὀπισθήμη, καθ' ἣν γινώσκει ἐπιίμως, καὶ ὑπο-
δεικνύει τὰς τέτων συλλογιστικῆς.

Γ'. Ἡ φρόνησις, καθ' ἣν γινώσκει τί πρακτέον, καὶ
τί μὴ πρακτέον εἰς κάθε περίπτωση ἐν τῷ βίῳ.

Δ'. Ἡ τέχνη, ἕξις μὴ λόγῳ ἀληθῆς, καθ' ἣν γι-
νώσκει ὅλα, ὅσα απαιτῶνται εἰς καλῶν καὶ τελειό-
τητα εὐδαιμονίας ἔργα.

Φαίνεται ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης ἐθεώρησεν ὡς ἐνάρετα
ὅλα ἐν γαμία τὰ πράγματα, ὅπερ εἶναι ἀξιόπαινα·
καὶ ἀρετῶν ἐννοῶσε τὴν ἕξιν τὰ ποιεῖν ἐπιίμως οἷον-
δὴποτε ἀξιόπαινον πρᾶγμα. Διὰ τὸτο συγκαταλέγει
εἰς τὰς ἀρετὰς τὸ γινώσκειν καλῶς ποιεῖν δαπάνας
μεγάλας, κτᾶσαι μεγάλας τιμὰς, ὀπιζητεῖν τὰ ἑαυ-
τῷ ἀνῆκοντα, ἐπαινεῖν μετ' ἀληθείας ἑαυτὸν, ἐπαι-
νεῖν τὰς ἄλλας, τέρπειν τὰς συλλομιλῶντας, καὶ τὰ πα-
ραπλήσια.

Ἀλλὰ κοντὰ ὅπερ παρεσιώπησε πολλὰ, τὰ ὁποῖα
ἤμπορεσαν μετ' ἀξιόπαινον δίκαιον νὰ ὀνομασθῶν ἀ-
ρεταί, καθὼς τὴν δὲ μὲν, τὴν πίσιν, τὴν δὲ-
γνωμοσυμῶν, τὴν φιλοφροσυμῶν, ἢ τὸ πολιτικὸν, καὶ
ἄλλα τοιαῦτα, ἤθελεν αὐξήσῃ προσέτι καὶ ὁ ἀειθερμὸς
τῶν ἀρετῶν, ἀνίσως ἤθελε τις νὰ ἐκλάβῃ τῶν τῶν
ὄρον εἰς τὴν ἐννοίαν, ὅπερ αὐτὸς τὸν μετεχειρίσθη.
Διὰ τί, αὐτὸ εἶναι ἀρετὴ καταγνομήνῃ μετ' ἄσας δα-
πάνας, ἔωρεπε νὰ σημειώσῃ (λέγει Φραγγίσκος ὁ
Ζαννότης) καὶ μίαν καταγνομήνῃ μετ' ἄσας κόπας,
καὶ ἄλλῃ ἐτι καταγνομήνῃ μετ' ἄσας τὴν σκεδῶν τῶν
μαθήσεων, καὶ ἐτι ἄλλῃ μετ' ἄσας τὰς φιλικὰς ὀπισκέ-
ψεις, μετ' ἄσας μετ' ἄσας κτ. ἐπειδὴ καὶ αὐτὰ ὅλα
εἶναι ὀπισδεκτικὰ ὑπερβολῆς καὶ ἐλλείψεως, καὶ ὅλα εἶ-
ναι ἀξιόπαινα, ὅποταν γίνωνται μετ' ἐπιίμωτα· καὶ
αὐτὸ ἢ ἕξις τῆς δὲ ἀπελείας ἐναειθερμῆται εἰς τὰς ἡδι-
κάς

κάς ἀρετὰς, ἅ τ' ἴ, λέγει, νὰ μὴ συναριθμηθῇ καὶ ἡ ἕξις τῶ διεξιαίνας λόγους ὑψηλὰς, τῶ διηγείσθαι διηγῆσεις τιμίας, καὶ τὰ ἀδραπλήσια;

Φαίνεται ὅμως ὅτι ὁ ὅρος ἀρετῆ καὶ ἀδρα τοῖς λοιποῖς τῶ Ἀρχαίων ἐλαμβάνετο ὁμοίως εἰς μίαν ἐνοίαν κενὴ καὶ ἀπροσδιόριστον. Εἰς τὰς πρώτας κειρὰς, ἐπειδὴ τὸ ἀξιολογώτερον προτέρημα τῶ ἀνδρώπυ ἐτίθετο εἰς τὴν ῥωμαλαιότητα, ἅ τ' ἴτο ἀρετὴν πρὸ παντὸς ἄλλε ἐνοῶσαν τὴν ἀνδρείαν. Διὰ τὴ βλέπουμεν τῶντι ὅτι ἡ ἀδρα τοῖς Ἑλλησιν ἀρετῆ, καὶ ἡ ἀδρα Λατίνοις virtus, ἐλαμβάνετο προσημελῶς εἰς σημασίαν τῆς πολεμικῆς ἀνδρείας· καὶ αὐτὴ ἡ ἀρχὴ μάλισα τῆς τῶ Λατίνων virtus, δείχνει ὅτι ἀδράγεται ἀπὸ τὸ vis, τῶτ' ἔσιν ἰχὺς (1).

Μετὰ ταῦτα ὅμως ἀρεταί καὶ πράξεις ἐνάρετοι ὠνομάθησαν ὅλαι αἰ ἠθικαὶ πράξεις, αἰ ὁποῖαι ἀπαετῶσαι μίαν κάποιαν ἀνδρείαν ψυχῆς, ἐνομίδησαν ἅ τ' ἴτο ἀξιεπαῖνοι· ὁμοίως καὶ ὅλαι αἰ ἡθονητικαὶ ἐργασίαι, καὶ αἰ σωματικαὶ ἐπιτηδειότητες, ὅτ' ἐ ἐνομίδησαν ἀξιεπαῖνοι, καὶ ὡς εἶπεῖν ἀρεταί, εἰς τὸν ὡς ὁ Βιργίλιος ἀντὶ τῆς ἀρετῆς μετεχειρίθη εἰς τὴν Αἰνειάδα (Βιβλ. 4.) τὴν λέξιν ἔπαινος εἰπών· Sunt hic etiam sua praemia laudi (ἀντὶ νὰ εἰπῇ virtuti) τῶτ' ἔσιν ἔχει καὶ ἐνταῦθα τὰς ἀμοιβάστυ ὁ ἔπαινος, ἡτοι ἡ ἀρετῆ.

Λοιπὸν ἅ τ' ἴ νὰ προσδιορίσωμεν καλλίτερα τὴν σημασίαν τῶτ' ἔσιν ὅρα, θέλομεν ἀδραπιρῆσαι ἐν πρώτοις,

(1) Ὁ Βάρρων, καὶ ὁ Κικέρων παράγσει τὴν λέξιν virtus (ἀρετῆ) ἀπὸ τῶ vir, τῶτ' ἔσιν ἀνὴρ· ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ vir φαίνεται ὅτι παράγεται ἀπὸ τὸ vis (ἰχὺς). Virtus ut viris vis a virilitate, λέγει ὁ Βάρρων (Βιβλ. 4. περὶ Λατινικ. Γλώττ.) καὶ ὁ Κικέρων· Appellata est enim ex viro virtus; viri autem propria maxime est fortitudo (Quæst. Tusc. Lib. 2. Cap. 18.).

τοῖς, ὅτι ἀφώρῃσαι μὲν εἰς μόνους τὰς ἐπαινετὰς πράξεις, δεῦν ὀνομάζεται ὅμως ἀρετὴ καὶ δε πράξις ἀξιέπαινος. Ἐνας Γεωμέτρης, ὅπῃ λύει εἷς δύσκολον πρόβλημα· εἷας Στρατηγός, ὅπῃ κάμνει μίαν εὐδοξον νίκη· εἷας Ζωγράφος, ὅπῃ ζωγραφίζει μίαν ὠραίαν εἰκόνα· εἷας Ποιητής, ὅπῃ κάμνει εἷς ἀριστον Ποίημα, ὅλοι αυτοὶ εἶναι ἀξιέπαινοι, δεῦν λέγονται ὅμως δε τὸ καὶ ἐνάρετοι.

Ὁ τίτλος ἐτος συνηθίζει νὰ δίδεται κυρίως εἰς μόνους τὰς ἠθικὰς πράξεις, ἀλλὰ μήτε καὶ εἰς αὐτὰς ὅλας, μήτε καὶ εἰς ἐκεῖνας, ὅπῃ θεωρεῖνται ὡς ἀγαθαὶ πράξεις, δεῦν συγχωρεῖται. Τὸ νὰ πληρώσῃ τινὰς τὸ χρέος τε, νὰ φυλάξῃ τὴν ὑπόχρεσίν τε, νὰ ἀποδώσῃ σῶαν μίαν ἀδικοκαταθήκην, ὅλα ταῦτα εἶναι βέβαια πράξεις ἀγαθαί, μ' ὅλον τὸ δεῦν εἰς μὲν εἶναι ὡς πράξεις ἐνάρετοι. Ἐξ ἐναντίας τὸ νὰ ἀποποιήσῃ τινὰς τὸν ἐχθρόν τε, ἢ εἷαν ἀχάριστον, νὰ βοηθήσῃ μίαν τιμηθῆσαι φιλίαν εἶσαν εἰς εὐδαιμονίαν, νὰ ἐναντιωθῇ εἰς τὴν ὑπερβίβωσιν εἷος ἀδίκου ἀρπαγος, ὑπερασπιζόμενος εἷαν ἀδύνατον ἀθῶον, νὰ ἐκθέσῃ γυναιοφρόνως τὴν ἰδίαν τε ζωὴν εἰς προφανῆ κίνδυνον δε τὴν σωτηρίαν τῆ ἀλλων, εἶναι πράξεις, αἱ ὅποια ἐγνωρίζθησαν πᾶντοτε ὡς ἀληθῶς ἐνάρετοι.

Ἀλλὰ τί εἶναι ἐκεῖνο, ὅπῃ δεσέλλει ταύτας τὰς πράξεις δεπὸ τὰς ἀπὸ ὀλίγης εἰρημίας, καὶ κάμνει ταύτας νὰ ὀνομάζωνται ἐνάρετοι, καὶ ἐκεῖνας ὄχι; ἢ ὅτι αἱ πρῶται εἶναι χρεὶ ἀφάρκτα καὶ διωρισμένα παρὰ τὸ νόμον, καὶ αἱ δευτέραι ὄχι. Λοιπὸν ὅποιος ἐκπληροῖ ἀκρίτως τὰ χρεὶ τε, καὶ ὄχι δεξιότερον, ὀνομάζεται, ὡς εἴρηται ἀλλῃ (Λογικ. Μέρ. Α'. Τμήμ. Δ'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Ε'. καὶ Μεταφυσικ. Μέρ. Β'. Τμήμ. Β'. Κεφ. Γ'. Ἀρθρ. Γ'.) μόνον τίμιος ἀνθρώπος. Τὸ εἶπε καὶ ὁ Οὐράτιος εἰς ἀλλῃ δεξίασιν· Vitavit de-pique culpam, non laudem meruit: τὸτ' ἐστὶν ἀπέφυγε μὲν τὸν φόγον, ἐπαίνε μὲν τοῖ ἐκ τῷ ἀξίος.

(de Arte Poet.) Ὁποῖος ὅμως κάμνει ἐπαινετὴς παράξεις χωρὶς νὰ ἀναγκάζεται εἰς τῆτο ἄπο χρέος, ἢ κάμνει φθασότερον ἄπο ὅ,τι ἀπαιτεῖ τὸ χρέος τῶ, αὐτὸς μόνος εἶναι ἐκεῖνος, εἰς τὸν ὁποῖον δίδεται ὄπως καὶ κυρίως ὁ τίτλος τῶ ἠαρέτης.

Δεν ἀρκεῖ ὅμως μία μόνη τῆ ποιέτων παράξεων, ἀλλὰ νὰ κάμη τὸν ἀνθρώπον νὰ τιμᾶται σταθερῶς μετῆτον τὸν τίτλον· ἀλλὰ ἀπαιτεῖται εἰς τῆτο ἢ ἕξις τῶ ποιεῖν ταύτας πάντοτε, ὅποταν ἠθελε τύχη φερίσασις, καὶ νὰ τὰς κάμη προθύμως, καὶ αὐτοπροαιρέτως.

Ἡ ἀρετὴ λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ ὀριθῆ ἕξις τῶ πραττειν προθύμως ἠθικὰς παράξεις ἀγαθὰς, ὄχι προσηπαυμίας ἄπο χρέος ἀφοκτον, ἀλλὰ αὐτοπροαιρέτως· ἢ παράξεις ἀγαθὰς ἀνώτερας καὶ αὐτῶ τῶ χρέος.

Ἐκ τῆς ἀναλύσεως ταύτης γίνεται ὄλλον πόσον ἀτελής, μᾶλλον δὲ ἐσφαλμένη εἶναι ἡ τῆ ἀρετῆ εἰς ἠθικὰς καὶ θραυοντικὰς φασολὴ τῶ Ἀριστοτέλης· πόσον καταχρηστικῶς οἱ Ἐλλῆνες καὶ Λατῖνοι σιωέχεον τῶ ἀρετῶ μετῆτον ἀνδρείαν, ὀνομάζοντες καὶ τὰς δύο μετῆ τὸ ἴδιον ὄνομα· καὶ πόσον καταχρηστικώτερον τινὲς Ἰταλοὶ μεταχειρίζονται τῆτον τὸν ὄρον, ἄποδίδοντες τὸν εἰς ὁποῖον ἠθελεν ἔχη ὄπιπιδειότητά τινὰ εἰς κᾶνσᾶ ὄπιπιδόμα, ὀνομάζοντες ἄποκλειστικῶς σχεδὸν virtuosità ἠτοι ἠαρέτης τῶς μουσικῆς καὶ χοροδύτας. Μετῆτον αὐτῶ ἀνάλυσιν ἠμπορεῖμεν νὰ κείνωμεν, ἀλλὰ μῆτι λόγος ἄποφαίνεται ὁ Μοντάνιας (Montagne) ὅτι ἡ ἀρετὴ εἶναι μία ἠνοια κενὴ καὶ ἀπροσδιόριστος, ἢ ὁποῖα μεταβάλλεται καὶ τῶς καιρῶς, καὶ καὶ τὰ ἔθνη· ἀλλὰ ὁ Λώκιος μῆτι λόγος τῶ ἀποιέμη εἰς τῶ ἀπλῶ ὑπόληψιν τῆ ἀνθρώπων, ἄποφαινόμενος ὅτι αἱ παράξεις ὀνομάζονται ἠαρέτοι ἢ ἠλαττωματώδεις ὄχι καθ' ἠαυτὰς, ἀλλὰ καθ' ὄ νομίζονται κοινῶς ἄξια ἠπαίνῶ ἢ φόγος· ἀλλὰ ὁ Ἐλβέτιος ἔχη δίκαιον νὰ τῶ φέτη εἰς τῶ τῶ κοινῶ καλῶ ὄπιθυμίαν· ἀλλὰ ὁ Μοντεσκίε μῆτι λόγος ὑποθέτη φάφορον βάσιν εἰς τὰς Δημοκρατίας, καὶ Μοναρχίας, ἄποφαινόμενος ὅτι τῶ μῆτι τῶ

πρώτων βάσις εἶναι ἡ ἀρετὴ τῶν δὲ δευτέρων, ἡ τιμὴ, κτ.

Ἡ ἀρετὴ προὔποδεται πάντοτε μίαν κάποιαν ἀνδρείαν καὶ θυμασιότητα ψυχῆς· ἐπεὶ αἱ ἀδύνατοι ψυχαὶ μόλις ἐξαρκεῖσι νὰ ἐκπληρῶνεν τὰ ἀφόκτα χρέη των, πολλὰ γε δεῖ καὶ νὰ τὰ ὑπερβάλλω. Αὕτη δὲ ἡ ἀνδρεία πότε μὴ ἐνεργεῖται εἰς πράξεις ἀφορώσας εἰς ἡμᾶς αὐτὰς, καὶ καθιστᾷ τὰς ἀρετὰς, ὅπως ἀνήκω εἰς τὸν φρόνιμον ἄνθρωπον, τῶν ὁποίων προτύχουσαι εἶναι ἡ ἐν τοῖς δεινοῖς θυμασιότης, ἡ ταπεινώσις, καὶ μετριοφροσύνη εἰς τὰς ἐπαίνας, εἰς τὰς τιμὰς, καὶ εἰς τὰς δόξιας, ἡ σωφροσύνη εἰς τὰς ἡδονὰς, καὶ ὧν ὀμιλήσαμεν· πότε δὲ εἰς πράξεις ἀφορώσας εἰς τὸ Θεῖον, καὶ καθιστᾷ τὰς ἀρετὰς, ὅπως ἀνήκω εἰς τὸν εὐσεβῆ ἄνθρωπον, καὶ ὧν θέλομεν ὀμιλήσει εἰς τὸ Γ'. Μέρος· καὶ πότε εἰς πράξεις ἀφορώσας εἰς τὰς λοιπὰς ἀνθρώπους, καὶ συγκροτεῖ τὰς κοινωνικὰς ἀρετὰς, τὰς ἀνήκοντας εἰς τὸν ὀπεικῆ ἄνθρωπον, καὶ ὧν λέγομεν ἥδη.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

Περὶ τῶν κοινοτικῶν ἀρετῶν ἐν μέρει,
ἐν πρώτῳ περὶ τῆς Εὐποιίας.

Αρετικῶν κοινωνικῶν, καὶ τὰ πρὸ ὀλίγου εἰρημνία, ἐννοεῖμεν τὴν ἐξίν τῶν πράττειν πράξεις ἐπαινετὰς ἐπὶ τῇ τῶν ἄλλων ὠφελείᾳ, χωρὶς νὰ μᾶς ἀναγκάζη εἰς τὸτο τὸ χέος· ἢ καὶ θεμιτότερον ἄπο ὅ,τι ἀπαιτεῖ ἀφόκτως τὸ χέος μας. Λοιπὸν τῆτε περὶ τούτου, ἐπεὶ δὴ τὸ νὰ ἀπονέμηται ἕκαστῶ τὸ αὐτῶ ἀνήκω, εἰς τὸ ὁποῖον συρίζεται ἡ δικαιοσύνη· τὸ νὰ φυλάττηται καὶ νὰ ἐκπληροῖ τὴν ὑπόχρεσιν, εἰς τὸ ὁποῖον συρίζεται ἡ πίστις· τὸ νὰ ὀμιλῆ καὶ τὰ ἐσωτερικὰ φρονή-

316 Μέρος Β'. Τμήμ. Γ'. Ἀρεταί.

ματα τῆς ψυχῆς, εἰς τὸ ὁποῖον σιωίσαται ἢ εἰλη-
κείνεια· τὸ νὰ ἐνθυμῆται τὰς δ'εργεσίας, καὶ νὰ πᾶς
αὐταμείβῃ, ὅταν ἐνδέχεται, τὸ ὁποῖον συγκροτεῖ τὴν
δ'γνωμοσύνην· τὸ νὰ ἀπέχη ὅπου τὴν ἐκδίκησιν,
εἰς τὸ ὁποῖον θεμελιῖται ἡ παράσις, καὶ ὅλαι αἱ λοι-
παὶ πράξεις, ὅσων ὁμιλήσαμην ἐν τῇ ἡγεμονίᾳ
Τμήματι, εἶναι χρεὶ ὠρισμῶν καὶ ἀπαραίτητα· ὅσα
τῆτο μ' ὅλον ὅπῃ εἶναι πολλῶν ἐπαίνων ἀξία (ἐπει-
δὴ ἡ διαφορὰ τῆς ἡδῶν τόσον σπανία παρέχει, λέ-
γει εἷας Φιλόσοφος, τὰ ὁμοειδήματα τῆς εκπληρύν-
των τὰ χρεὶ των, ὡσεὶ δι' αὐτὸ καὶ μόνον εἶναι ἀποδο-
κτέδι) ὅσον φθάνει ὅμως εἰς ἐκεῖνον τὸν ὑψηλὸν βα-
θμὸν, τὸ νὰ ὁμομαθεῖν ἀξίως ἐνάρετοι, τῶτ' εἰσιν ἀ-
ρεταί.

Ἡ πρώτη τῆς κοινωνικῶν ἀρετῶν, εἰς τὴν ὁποίαν
πρέπει τῶντι νὰ ἀποδοθῇ ἕτος ὁ τίτλος, εἶναι ἡ δ'ε-
ποιία· μάλιστα ὅλαι αἱ λοιπαὶ εἰς αὐτὴν μόνον κα-
τάτῃνα τρόπον ἐμπειρέχονται (1). Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔχει
καὶ αὐτὴ πολλὰς βαθμύς, ὅσα τῆτο ὅσον εἶναι ὅλοι (οἱ
βα-

(1) Ἡ δ'εποιία εἶναι ὄνομα γενικὸν περικλαμβάνον ὅλας τὰς
ἀρετάς, ὅπῃ τείνεν καθ' οἰονδήποτε τρόπον εἰς τὸ τῆς ἑτέρων κα-
λόν. Ἰδιαιτέρον ὅμως δ'εποιία καλεῖται τὸ δι' ἔργων δ'εποιεῖν. Τὸ
δὲ δώροις ἢ χρεῖμασιν δ'εποιεῖν καλεῖται μεγαλοπρέπεια, ἢ ἐλαδ-
θειότης. Ἀγκυλὰ ὁ Κικέρων (Περὶ Καθῆκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 11.)
ὀνομάζει ἐλαδθειότητα καὶ τὴν ἀριστερίαν. Ἄν ὅμως ἡ δ'εργεσία
σιωίσαται εἰς τὸ νὰ συγχωρήσῃ εἰς ἕνα ὑπέδυνον τὴν ἀξίαν
τιμωείαν, τῆτο καλεῖται ἔλεος· εἰὰ δὲ σιωφροδύηται μὲ κάποιαν
δ'ασπλαγχνίαν καὶ συμπάθειαν, λέγεται καλοκαγάρθια. Ἐὰν γί-
νεται μὲ κάποιαν μεγαλειότητα, λέγεται γ'εναλοπύς (τζισ-
μερτλικι). Ἄν σιωίσαται εἰς τὸ φιλοφροδύειν ἄλλος λαμ-
πρῶς, καλεῖται λαμπαρόπύς· εἰὰ δὲ εἰς τῶν καλότητος καὶ αὐ-
τοπαρρητέρας πειποιήσεις, λέγεται φιλοφροσύνη, ἢ δ'εφροσύνη.
Ἐὰν εἰς ὑποδοχὰς καὶ πειποιήσεις τῆς ἕσων, καλεῖται φιλοξε-
τία· εἰὰ τέλος εἰς οἰονδήποτε βοήθειαν τῆς πτωχῶν, λέγεται
φιλοπτωχία.

βαθμοὶ) τῆς αὐτῆς ἀξίας, μήτε εἶναι ὅλοι τῆς ἀρετῆς ὀνόματος ἀξιοί.

Ὁ πρῶτος βαθμὸς τῆς εὐποιίας εἶναι ἡ φιλανθρωπία, ἡ ὁποία συνίσταται εἰς τὸ νὰ δίδωμεν τοῖς ἄλλοις ἐκείνων τὴν ὀπικρείαν, ἡ ὁποία δὲν προξενεῖ εἰς ἡμᾶς αὐτὴς κάμμιαν ζημίαν ἢ ἐνόχλησιν, καὶ νὰ βοηθῶμεν τὰς ἄλλας καὶ μὲ κάποιαν ζημίαν μας ἐπίοτε καὶ ἐνόχλησιν, τὴν ἀχισοῦ εἰς τὰς δευτέρας περιπτώσεις των. Ἀλλὰ τῆτο εἶναι, ὡς δέδεικται ἐμπαροῦσιν (Τμήμ. Β'. Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Β.), χέος διωρισμῶν καὶ ἀπαραίτητον τῆ ἀνθρώπου, καὶ ἡ ἐκπλήρωσις τῆ δὲν ἢμπορεῖ νὰ συναρτιμηθῇ εἰς τὰς ἀρετάς.

Τὰ δεινὰ, ὅπῃ εἶναι μικρὰ, ἢ δὲν ἔχουσιν τόσῳ ὀπιδειξιν, ἢ προξενῶν μεγάλῳ ἐνόχλησιν, ἢ μεγάλῳ βλάβῳ καὶ κίνδυνον εἰς τὸν βοηθῶντα, εἶναι τὰ μόνα ὅπῃ φαίνονται, ὅτι δὲν ἀναγκάζου καθεὶνα κατὰ χέος ἀπαραίτητον νὰ δώσῃ βοήθειαν· μικρὸν φαίνεται ἔτι καὶ τὸ μεταδιδόναι τοῖς ἄλλοις ἐκ τῆς οἰκείων χωρὶς ἀπαραίτητε ἀνάγκης, ἢ καὶ πλέον αὐτῆς τῆς ἀνάγκης. Ἀλλ' ἐνθα λήγει τὸ χέος τῆς φιλανθρωπίας, ἐκεῖ ἀρχεται, ὡς εἶπομεν (Τμήμ. προηγμ. Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Β.), ἡ τῆς εὐποιίας ἀξία.

Αὕτη δὲ ἡ ἀξία εἶναι ἀνάλογος τόσον μὲ τὴν ποσότητα καὶ ποιότητα τῆς δ'εργεσιῶν, ὅσον καὶ μὲ τὰς περιπτώσεις ἐκείνων, ὅπου τὰς κάμνου, ἢ τὰς δέχονται.

Καὶ ὅσον μὲν δὲ τὴν ποσότητα, τὸ παῖγμα εἶναι αὐτόθεν πρόδηλον· ἡ δὲ ποιότης ἤρπεται ἀπὸ αὐτὴν τὴν φύσιν τῆς δ'εργεσίας· ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὅπου γλυτόνει τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου, κάμνει πολὺ περισσότερον, ἀπὸ ὅ,τι κάμνει ἐνάς, ὅστις τὸν βοηθεῖ εἰς μίαν μικροτέραν δυσυχίαν· καὶ περισσότερον δυνάται μία δ'εργεσία, ἡ ὁποία ἔχει ὀπέρροισιν εἰς ὅλλῳ τὴν ζωὴν ἐνὸς ἀνθρώπου, παῖ μίαν προσωρινήν.

Ἡ μεγαλιτέρα ὅμως ἀξία τῆς εὐποιίας ἤρπεται ἀπὸ

ὅτι τὰς φεμισάσεις τῷ ὑποκείμενῳ· ἐπειδὴ ὅσω περαιοτέραν ἐνόχλησιν πρέπει νὰ ὑποφέρῃ, ἢ ὅσω περαιοτέραν βίαν πρέπει νὰ κάμῃ εἰς ἑαυτὸν ὁ ὑποκείμενος, τόσω περαιοτέρων ἐπαίνων ἄξιος εἶναι· ὅθεν ὅστις ἔχει εἷς μόνον ἄρτον, καὶ αἰδανόμενος ἑαυτὸν πεινῶντα, τὸν μοιράζει ὅμως μὲ ἄλλον πεινασμένον, αὐτὸς κάμνει περαιοότερον, ἢ τὸ ὅσον κάμνει εἷς, ὅπου χαρίζει χίλια φλωρία ἐκ τῆς περισσεύματων τῶν.

Εἰς τὸ ὅμως, ἔχον εἷς προτέρημα οἱ πλείστοι καὶ πολυκλήμονες· ὅτι ὅσον ὀλιγώτερον τὸς κοσίζει νὰ κάμνῃ καλὸν, καὶ ὅσω ἐπομῶς ὀλιγώτερον ἄξιαν ἔχον ἢ αὐτὸ, τόσω περαιοότερον ἢμπορῶν νὰ αὐξήσῃ τὴν ἄξιαν τῶν πολυπλασιάζοντες τὰς εὐποιίας, καὶ κάμνοντες τὰς μεγαλητέρας.

Μία βία ὅμως, τὴν ὁποῖαν ἢμπορῶν νὰ τὴν κάμνῃ εἰς ἑαυτὸς ἐπίσης καὶ μεγάλοι καὶ μικροὶ, καὶ ἢ ὁποῖα εἶναι εἰς ὅλους ἐπίσης εὐδοξος, εἶναι τὸ εὐποιεῖν τὸς ἐχθρὸς, ἢ τὸς ἀχαρίστους. Τὸ ἀπέχεσθαι ἐκδικήσεως εἶναι εἷς χρέος, ὡς δέδεικται εἰς τὸ παρὸ τῆς Τμήμα (Κεφ. Α'. Ἀρθρ. Α'). καὶ μὲ ὅλον ὅπῃ καὶ τὸ μόνον ἀπειτεῖ μίαν μεγάλην βίαν, δὲν συναρθεύεται ὅμως εἰς τὰς ἀρετὰς, καθὼς μήτε ἢ βία, ὅπῃ ὀφείλει ἄλλος τις νὰ κάμῃ ἢ νὰ ἀντισταθῇ εἰς μίαν ἰχυροτάτην πείραξιν, ἢ ὁποῖα τὸν φέρει εἰς κάμμίαν ἀτιμον πράξιν. Ἡ ἀρετὴ ἀρχίζει ὅπου ἔχῃ τις τὴν θνησιότητα νὰ κάμῃ καὶ καλὸν εἰς τὸν ἀδικήσαντα· καὶ αὕτη ἢ βία, ἢ ὁποῖα εἶναι συνήθως βαρυτάτη, εἶναι τὸ πλέον θνησιότερον ἔργον, εἰς τὸ ὁποῖον ἢμπορεῖ νὰ φθάσῃ μίση ψυχὴ τῶντι μεγάλη.

Τοιοῦτων εἶναι, λέγει ὁ Σενέκας, καὶ τὸ ὑποκείμενος τὸς ἀχαρίστους. Ἡ θεὰ εἷς ἀγνώμονος παροργίζει κοινῶς καὶ φέρει ἀνδίαν· ὅστις ὅμως ἔχει θνησιότητα νὰ νικήσῃ αὐτὴν τὴν ὀκνητάτην ἄπορροφίαν, ὅστις θυμάται, τυχεύσης νέας περαιοάσεως, νὰ ὑποκρίσῃ ἐκεί-

κείνης τῆς ἰδίας, οἱ ὅποιοι ἐφάνησαν ἄλλοτε πρὸς αὐτὸν ἀχάριστοι, αὐτὸς εἶναι ὡσαύτως καὶ ὄντως ἀξίος τῆς προσηγορίας τῆς μεγάλης, θρυφαίας, καὶ μεγαλοφύχης.

Ὡς δὲ πρὸς τὸ δ'εργετέμῃον ὑποκείμενον, πόσον ἀξιεπαινετωτέρα εἶναι ἡ εὐποιία, ὅσον περιωστούτους ἀνθρώπους περιλαμβάνει. Διὰ τῆτο ὁ Ἀνδρέας ὁ Δοθείας, ὅπῃ ἐλόβθερώσε τῷ πατερίδα· ὁ Θεμισοκλῆς, ὁ Μιλτιάδης, ὁ Κάμιλλος, ὁ Φάβιος, ὁ Σκιπίων, ὁ Μάρκελλος, ὅπῃ διετήρησαν εἰς τῷ πατερίδα τῶν τῷ ἐλόβθερίαν· ὁ Τίτος, ὁ Τραϊανὸς, ὁ Μάρκος Αὐρήλιος, ὅπῃ ἔκαμαν εὐτυχῆς τὸ εὐρυχωρότερον βασίλειον τῆ Κόσμου, θέλουν εἶναι ὑποκείμενον θαύματος, καὶ ἀγάπης εἰς αἰῶνα τὸν ἅπαντα. Οὐχ ἦττον ἀξιοὶ τῆς κοινῆς δ'γνωμοσύνης εἶναι καὶ ἐκεῖνοι, ὅπῃ φωτίζον τὸ ἀνθρώπινον γένος μὲ τὰς μαθήσεις των, καὶ μὲ τὰς ἐφορέσεις των. Ὁ Γαλιλαῖος, ὁ Καρτέσιος, ὁ Βάκων, ὁ Λώκιος, καὶ ἄλλοι παλαιότεροι θέλουν ἐξυμνεῖνται εἰς αἰῶνας αἰῶνων.

Ὅταν δὲ ὁ λόγος εἶναι ὡς ἐνός καὶ μόνου ὑποκειμένου, πόσον ἀξιεπαινετωτέρα εἶναι ἡ δ'εργεσία, ὅσον καλλίτερα τῷ μεταχειρίζεται τινάς. Διὰ τί ἡ εὐποιία θέλει νὰ εἶναι μεγάλη, δεὴ θέλει ὅμως νὰ εἶναι τυφλή (1).

Ὅταν δὲ οἱ δ'εργετηθῆσορμῃοι εἶναι πολλοὶ, προτιμῶνται α'. ἐκεῖνοι, εἰς τῆς ὁποῖας ἀνήκει περιωστούτερον ἢ δε' συγγένειαν, ἢ δε' φιλίαν, ἢ δε' συωφίαν, ἢ δε' κοινωνίαν πατερίδος, ἢ δε' ἀνδραγαθίαν. β'. ἐκεῖνοι, ὅπῃ ἔχουν περιωστούτεραν χρείαν. γ'. ἐκεῖνοι, ὅπῃ φαίνονται ἀξιώτεροι. Καὶ ὅποταν προ-
βλέ-

(1) Εὐποιίαν μὴ καλῶς γιγνομένην, κακουργίαν ἔγωγε τίθεμαι, ἔλεγμα ὁ Ἐννός παρὰ Κικέρωνι (Καθηκ. Βιβλ. Β'. Κεφ. 12.).

βλέπωμεν ὅτι ἡ δ'εργασία μας ἔχει νὰ γραφῆ εἰς κακῶν χῆσιν, πρέπει νὰ μὴ τὴν κάμνωμεν. Ἐὰν τὶ τότε εἶναι ὡς αὐτὸ νὰ εἰδῶμεν ὅπλα εἰς χεῖρας εἰὸς κακῆργον, ἔσται νὰ ἠμπορέσῃ νὰ βλάψῃ περιστα-
 τέρως (1).

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς ἐκλογῆς, καὶ ὁ ἔσος καὶ τὸ τέλος, καθ' ὃ γίνεται πρὸς ἄλλας τὸ καλόν, ἠμπορεῖ νὰ κάμῃ μᾶλλον, ἢ ἥττον ἐπαινετικῶς τὴν δ'εργασίαν. Ὁ Ἀββαὶ τῆς Ἀγίας Πέτρης (l'Ab. de Saint Pierre) χα-
 εἰζώντας εἰς τὸ μέρος τῆς περιστασίας εἰς τὸν Βαρι-
 νιῶν (Varignon), δὲν ἐζήτησεν ἄλλω σπουδήν, εἰμὴ νὰ μὴ ἐξαρτᾶται κατ' ἐξῆς λόγον ἕτος ὅσοι ἐκείνον ἠρωϊσμὸς ἀξίος, λέγει ὁ Δαλαμβέρτ, νὰ τὸν κάμωμεν ὅλοι εἰ δ'εργεῖται. Ὁ Μοντεσκιὸς ἐκάλει ἀκόμη μεγαλύτερον ἠρωϊσμόν, ὅστις καταβαλὼν μίαν μεγάλην ποσότητα χρημάτων, ἔσται νὰ ἐλευθερώσῃ, καὶ νὰ ἀποδώσῃ εἰς μίαν τιμηθῆναι φαρμίαν τὸν ἀθλιὸν πατέρα, ὁ ὁποῖος ἐπιλαιπωρεῖται εἰς πικρὰν δουλείαν εἰς τὰς Βαρβαρέζας, δὲν ἠθέλησε ποτε μῆτε νὰ γνω-
 ρισθῆ (2).

Τὸ δῶρον, λέγει ὁ Σύνεκας (Περὶ Εὐπορίας), πρέπει νὰ κλείσῃ τὸ σῶμα τῆς δίδοντος, καὶ νὰ ανοίξῃ τὸ τῆς λαμβάνοντος. Ὁ Χίλων ἔλεγε καὶ τέως φημι-
 σότερον, ὅτι πρέπει δηλαδὴ νὰ ἀλησμονῆται τὰς χάριτας ὅπῃ κάμνει, καὶ νὰ ἐνθυμῆται ἐκείνας, ὅπῃ λαμβάνει. Ὁποῖος καυχᾶται, ἢ κάμνει ὀπίδειξιν ἔσται τὰς χάριτας ὅπῃ κάμνει, δὲν εἶναι πλέον ἀξίος δι-
 γνω-

(1) Πρέπει νὰ παρατηρῶμεν μήπως ἡ δ'εργασία εἶναι βλα-
 βερὰ τῶσιν εἰς ἐκείνας, πρὸς τὰς ὁποίας θέλει φανῆ νὰ γίνεται,
 ὅσον καὶ εἰς τὰς ἄλλας. Videndum est ne obsit benignitas, καὶ τ.
 (Κικέρ. Περὶ Καθικ. Βιβλ. Α'. Κεφ. 14.)

(2) Ὁρα τὰ Ἡθικὰ Διηγήματα (Nouvelle Morali) Τόμ.
 Β'. Διήγημ. 12.

γνωμοσύνης· ἔφατι ἄρπάζει, ἕως εἰπεῖν, μόνος τὸ
τὴν ἀμοιβὴν.

Ἀλλ' εἰ μὴ ὁ ἔφατι κερδοξίαν δ'εργετῆρος εἶναι ἀξιοκα-
τηγόρητος, πολλῶν μᾶλλον ὁ δ'εργετῆρος ἔφατι κέρδος αἰ-
χρόν. Ὅς τις δίδει ἔφατι νὰ λάβῃ, δὲν δίδει τίποτε, ἢ
λέγει ὁ Σύνεκος· ἢ, πρέπει νὰ χαρίζῃ τις τὴν χά-
ριν, καὶ ὄχι νὰ τὴν δανείζῃ. λέγει πάλιν εἰς ἄλλο
μέρος ὁ αὐτός· ἢ, ὁ ἐνάρετος ἀνθρώπος ὅταν δίδῃ,
δὲν πρέπει νὰ σκοπῇ ἄλλο, εἰ μὴ μόνον τὴν ἡδο-
νὴν δι' ὅτι ἔδωκεν (1).

Καὶ μὴ νομίσης, ὅτι αὐτὴ μόνη ἡ ἡδονὴ εἶναι κα-
θ' ἑαυτὴν μικρὰ ἀμοιβή. Διὰ τὴν εἰς μίαν αἰσθητι-
κὴν ψυχὴν δὲν εἶναι ἄλλη ἡδονὴ μεγαλιτέρα ἢ τὸ
νὰ προξενῇ ἡδονὴν εἰς τὰς ἄλλας. Πόσον ἡδύς ἢ περ-
πνός σοχασμός εἶναι τὸ νὰ ἡμπορῇ τις νὰ λέγῃ κα-
θ' ἑαυτὸν, ὁ δεῖνα ζῆ, ἢ εἶναι περὶ χαρῆς καὶ οὐδαί-
μων ἕξ αἰτίας μὴ! Ὅς τις ἔχει τοιαύτην ἔφατι εἰς
δὲν θέλει μεταμεληθῆν ποτὲ δι' ὅτι ἔκαμε καλὸν εἰς
ἄλλας· ἐπειδὴ ὅσον ἀχάριστος καὶ αὐτὸς εἶναι ὁ δ'εργε-
τηθεὶς, δὲν θέλει ἡμπορέσει νὰ τὴν ἀφαιρέσῃ τὴν
ἡδονὴν καὶ ἐκεῖνον, ὅπως ἐδοκίμαζον ὅταν τὸν δ'εργε-
τῆρον.

Ἀγκαλὰ καὶ εἶναι σπάνιον ἕως ἀνθρώπος τῶντι
δ'εργετικὸς, τὸ ἔστιν ὁ δ'εργετῆρος ἔφατι μόνον ἀρετὴν, ἢ
ὄχι ἄλλο κερδοξίαν, ἢ δι' ἄλλα αἰχρὰ τέλη, νὰ ἀ-
παντήσῃ ψυχῆς ἀχάριστος· ἔφατι τὴν ἢ δ'γνωμοσύνη
εἶναι πάθος, εἴτ' ἐν μία ἔφατι εἰς, τὴν ὁποίαν τὴν
αἰσθάνονται ὅλοι, καὶ ἔχ' ἀπλῶς μόνον, ἀλλὰ ἢ με-
τά τινος, ἢ μᾶλλον εἰπεῖν μᾶλλον πολλῆς ἡδονῆς. Ἀλλὰ
καὶ αὐτὸ γίνονται τινὲς ἀχάριστοι, τὸ σφάλμα εἶναι
ὡς

(1) Οὐκ ἀμφιβάλλεται ὅτι ὁ καλὸς ἄνθρωπος ἐλπίσει ἢ δ'εργε-
τικὸς ποιῇ τὸ κατῆκον πρὸς ἕτερον ἀφορῶν τέλος. (Κικέρ-
ρον ἐν τῷ περὶ Νόμων Βιβλ. Α'.)

ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον αὐτῷ τῷ δ'εργετέων, καὶ ὄχι τῷ δ'εργετέμων. Διὰ τί εἷας ἀνθρώπος κενόδοξος, ὅς τις δ'εργετεῖ με εἷα τρόπον ὑπεροχῆς, ἢ τις ποροξενεῖ ἀηδίαν, ἢ κομπάζων εἰς τὴν δ'εργεσίαν, καταιχιώει τὸν δ'εργετέμων, ἢ φθαίνει καὶ εἰς τὴν αὐθάδειαν τῆ νὰ ζητῆ τὰ τῆ ἀνταμείψαν τὰς δ'εργεσίας τῆ, εἷας τοῖστος ἀνθρώπος πῶς ἢμπορεῖ νὰ ἀγαπηθῆ; Εἷας ἀνθρώπος εἰς ἄκρον αἰχροκερδῆς, ὅς τις, ἀν κάμη καμμία δ'εργεσίαν, φέρεται πάντετε πρὸς τὸν δ'εργετέμωτα ὡς πικρὸς δανειστῆς, πῶς εἶναι ἔοπος νὰ μὴ εἶναι φοβετός; Εἷκ τῆναντίσ εἷνας ἀνθρώπος τῶντι ἐνάρετος, ὅς τις, ὅταν δ'εργετῆ, ἐμπνέει ἀγάπην καὶ θάρρος εἰς τὸν δ'εργετέμενον, ὅς τις ὄχι μόνον δίδει ποροθύμως τῶ αἰτέντι, ἀλλὰ καὶ πορολαμβάνει αὐτοποροαίρετος τὰς αἰτήσεις τῶ ἄλλων, δεῖ νὰ τῆς ἀπαλάττη τῆς αἰχιωῆς, ὅς τις πρῶτος θέλει ζηλοτύπως νὰ καλύπτῆ τὰς δ'εργεσίας τῆ, ὅς τις ἄλλῶν ἀμοιβῶν δὸν σκοπεῖ, εἰμὴ μόνῶν τὴν δ'εργεσίαν τῶ δ'εργετέμων, αὐτὸς βέβαια θεωρεῖται πάντοτε πρῶτος πάντων με ὄμμα δ'γνωμοσυῆς καὶ ἀγάπης, λαβῶεται ὡς Θεὸς ποροσάτης, καὶ ὅσον αὐτὸς σιωπᾶ, τὸσῆτω μᾶλλον ἄλλοι ὑποχρεῖνται νὰ τὸν θειάξων καὶ νὰ τὸν ἐξυμνεῖν καὶ ὅσῶ ὀλιγώτερον αὐτὸς τὸ ἐπιζητεῖ, τὸσῆτω μᾶλλον ποροθυμεῖται καθεῆνας νὰ τῶ δείξῆ τὴν δ'γνωμοσυῆν τῆ.

Ἀντίκεινται δὲ τῆ ἀληθείῃ δ'ποιῖα καὶ ἐλαθεροῖπιτι τὰ δύο ἄκρα, ἀσωτία δηλονότι καὶ φειδωλία, ἢ φιλαργυρία, ὡν ἢ πρῶτη εἶναι ὑπερβολῆ, καὶ ἢ δὸύτερη εἷλλειψις καὶ ὅσον μὴ δεῖ τὴν δὸύτεραν, τὸ ποροᾶγμα εἶναι αὐτόθεν δῆλον. πρῶ δὲ μόνῆς τῆς πρῶτης ἢμπορεῖ τις νὰ ἀμφιβάλλῆ πότερον ἀρετῆ, ἢ κακία. Θέλει παύσει εἷμως κάθε ἀμφιβολία ἀνίσως σοχαδῶμῶν ἄ. ὅτι ἢ ἀσωτία ἐπιδραφιλδομῆ τὰς δ'εργεσίας χωεῖς μέτρα, καὶ χωεῖς ἐκλογῶν, τὰς δεσπορπίζει ὡς τὰ πολλα εἰς ἀνθρώπους ἀχρεῖς, εἰς τῆς ὅποιεσ τὸ ποροεῖν ἀγαθὸν εἶναι ἐν ταῦτῶ ποροεῖν κακὸν εἰς τῆς

τὸς ἀγαθὸς. β'. ὅτι ἡ ἀγαν ἐπιδαφίλεια εἶναι δύ-
 σκολον νὰ πηγαίῃ πολὺ καιρὸν χωρὶς τὴν ἀντικει-
 μένῃ κακίᾳ τῆς φειδωλίας καὶ ἀρπαγῆς. Διὰ τὸ ὁ
 ἄσωτος ἀνθρώπος, ἀφ' ἧ κατασωτῶσθαι τὰ ἐδικά τε,
 μὴ διωάμενος νὰ παραπῶθῃ ὑπὸ τῆς ἀσωτίας, εἰς
 τῆς ὁποίας εἶναι συνηθισμένος, καταφύγει εἰς μέ-
 σα ἀδικὰ, ἀρπάζωντας ὑπὸ εὐαν ἐκεῖνο, ὅπως κατα-
 σωθῆ εἰς ἄλλο. „ Τὰς ἀγαν χορηγίας τὰς διαδέ-
 χονται, λέγει ὁ Κικέρων, αἱ ἀρπαγαί. Διὰ τὸ οἱ
 ἄσωτοι, ἀφ' ἧ δια τὴν ἀσωτίαν τὸς ἀρχίσαν νὰ μέ-
 ναν κενοί, ἀναγκάζονται νὰ ἐπιβάλλαν τὰς χεῖρας
 εἰς τὰ ἀλλότρια. Διὰ τῆτο, λέγει, δεῖν πρέπει μὴ-
 τε νὰ κατακλείῃ τινὰς τὰ ἀγαθὰ εἰς ἕσπον, ὡ-
 σε νὰ μὴ ἀνοίγῃ εἰς ἄλλας θύραν φιλευθροπίας.
 μὴτε πάλιν νὰ τὰ ἀνοίγῃ εἰς ἕσπον, ὡσε νὰ τὰ
 ἐκθέτῃ εἰς ὅλους. χρειάζεται καὶ εἰς τῆτο μέτρον, τὸ
 πάντων ἀείσον. τῆτο δὲ ἔσω ἀνάλογον τῆ ἐκάστῃ
 διωάμει. Πρέπει νὰ ἐνθυμῆται πᾶς τις τῆς πα-
 λαιᾶ παραμίας, ὅτι ἡ ἀσωτία ποθῶντα (πά-
 τον) δεῖν ἔχει (Κικέρ. περὶ Καθικ. Βιβλ. Β'.
 Κεφ. ΙΙ.) (1).

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'.

Περὶ τῆς Φιλοφροσύνης.

Η Φιλοφροσύνη συνίσταται εἰς ἐκείνας τὸς θερα-
 πεύτικὰς καὶ ἀγρικὰς ἕσπον, ὅπως δείχνει τις ἐκ καρ-
 δίας αὐτοπροαιρέτως εἰς τὸς ἄλλους. οἱ ὁποῖοι μὲ ὅλων
 ὅπως

(1) Sequuntur largitionem rapinae. Cum enim dando ege-
 re ceperint, alienis bonis manus afferre coguntur. . . . 27: